

FREDAG 11 MAJ 2018

Kosmopoliterna

I en glipa i tiden härskade surrealism och antifascism i Egyptens konstliv.

Peter Cornell jublar över utställningen "Art et liberté" på Moderna museet.

På Moderna museet pågår liksom av en händelse två utställningar om hur två europeiska konstrelser från 1930- och 40-talen omplanterades i två världsdelar: konkritismen i Latinamerika (recenserad här 7/3) och nu surrealismen i Egypten – två reaktioner på en hotfull politisk situation. Var de bleka kopior av Europa eller utvecklade de en egen dialekt? Är periferin alltid underkastad centrum?

Läget i Egypten var oroligt. Landet var på papperet en monarki men i praktiken ett brittiskt protektorat och ur missnöjet växte ett antikolonialt motstånd och nationalistiska och fascistiska rörelser. I kulturlivet regerade en reaktionär borgerlighet och i det tryckande klimatet bildade några otåliga konstnärer och författare i Kairo gruppen Art et liberté [Konst

och frihet, reds anm] och 1938 publicerade de manifestet "Leve den urartade konsten", en plädering för modernismen i polemik mot nazisternas beryktade utställning "Entartete Kunst". Sitt alternativ hittade Art et liberté i surrealismen, på en gång estetiskt och politiskt revolutionär. Flera medlemmar hade sökt en tillflykt i Kairo undan antisemitism och fascism i

Europa; gruppen var kosmopolitisk och avskydde inskränkt nationalism. Många av dem hade bott i Paris och umgärts i André Bretons surrealistkrets, också den kosmopolitisk.

Precis som i Parisgruppen samarbetade konstnärerna och författarna i olika bokprojekt: en central gestalt var poeten Georges Henein som drev förlag och gav ut en serie utsökta volymer av bland andra Edmond Jabès och översätt-

GRUPPEN. Medlemmar och vänner till Art et liberté-gruppen samlade i Konsthuset i Darb el-Labbana, ca 1945. Bilden är beskuren. Foto: CHRISTOPHE BOULEAU COLLECTION/MODERNA MUSEET

ningar av fransk och engelsk poesi (och Artur Lundkvist!) – det är en glädje att studera dem i MM:s montrar.

Men det är framför allt en konstutställning av egyptiskt surrealistiskt måleri och fotografi, obeckant men ändå bekant. Måleriet talar med tyngd och glöd och engagemang i tidens samhällsproblem – krig, prostitution, förtryck – utan att ärendet för den skull reducerar det rent måleriska. Fotografiet har en lättare och mer spirituella ton och leker blasfemiskt med Egyptens nationalmonument. Bland fotograferna deltog amerikanskan Lee Miller som några år bodde

i Kairo och hade tät kontakt med surrealisterna i Paris och London.

På en vägg har man ritat upp Art et liberté's kontaktnät som sträckte sig över hela världen. Det handlar om ett ömsesidigt utbyte där periferin inte bara är centrum efterbildare och offer utan har sin särskilda dialekt som aktivt berikar centrum: de båda är inflytande i varandra.

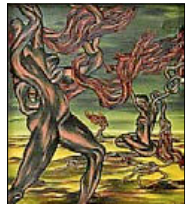
Se bara på utställningens betydande målare som Mayo, bröderna El-Telmisany, Amy Nimri och Ramses Younane, färgade av surrealismen och Chico men var och en med sin egenart. Utställningen vänder sig alltså mot den binära makt-

relation mellan väst och öst som Edward Said ritade upp i "Orientalism".

Men den kosmopolitiska utopin fick med tiden svårare att hävda sig; en ny gruppering efter Art et liberté anpassade sig försiktigt till förväntningarna på en särskild egyptisk eller arabisk identitet, skild från kolonialmakternas, och den nya andan bekräftades i Nassers makt tillträde och panarabiska ideologi.

Peter Cornell
 kulturen@expressen.se

Peter Cornell är författare, hedersledamot i Konstakademien och konstkritiker på GT:s kultursida.

Inji Efflatoun, "Composition surrealiste" från 1942.

Foto: MODERNA MUSEET

Ramsès Younane, "Utan titel" från 1939.

Foto: MODERNA MUSEET

Lee Miller, "Portrait of space", 1944.

Foto: LEE MILLER ARCHIVES

Konst med kärlek

KONST

PETER DAHL

Peter Dahls världar
 Sven-Harrys konstmuseum, Stockholm, till 19/8

"Det här tycker jag verkligen är han!", utbrister en dam som kliver in i utställningssalen och pekar på Peter Dahls monumentala "Stolta stad". I nästa ögonblick sneglar hon åt vänster; på målningen "Liberalismens genombrott i societeten" och hojtar förtjust "Och det här!".

De båda målningarna har egentligen ingenting gemen-

samt. Den första är en tre dukar bred Stockholmsvy där Bellmans Movitz glatt höjer en flaska till skål, den senare en målning där prinsessan Sibylla lyfter på kjolen och blottar sig, och som på sin tid (1970) orsakade sådan upprördhet att verket beslagtogs av polis. Ändå har den förtjusta damen rätt: Båda målningarna är verkligen Peter Dahl, eftersom hans konstnärskap på sätt och vis definieras av sin spretighet. Dahl föddes i Oslo, där han

Therese Bohman tittar in i Peter Dahls glupska världar

tillbringade sin tidiga barn-dom. Under andra världskriget kom familjen till Stockholm och blev kvar i ofrivillig exil: Under hela sitt konstnärskap har han romantiserat barndomen. Ett uttryck för det är fantasivärlden Caribianen som han började bygga som miniatyr redan som liten och som han ständigt har återkommit till, ett annat är målningen "Farmor's hus".

Särskilt förtjust i Sverige blir aldrig den nu 84-åriga Dahl (svenskarna var medlöpare i hans ögon), och efter skandalen med Sibylla-målningen kunde

man tänka sig att det skulle vara ömsesidigt. Istället blev han folk-kär, inte minst genom serien med illustrationer till Fredmans epistlar under 1980-talet.

"Peter Dahls världar" är en lite stökig utställning, med en tillhörande katalog som tråkigt nog känns som ett oredigerat hafsverk. Samtidigt finns där verkligen allt som är Peter Dahl: det spretiga och motsägelsefulla, den glupska blandningen av stilar. Det är en fin sammanfattning av ett konst-

FEST. Peter Dahl, "Vem är krogens konung??", 1981.

närskap som aldrig lämnat barnets nyfikenhet och där den genuina kärleken till konsten lyser igenom överallt.

Therese Bohman
 kulturen@expressen.se
 Therese Bohman är konstkritiker på GT:s kultursida.